

דברי תורה לפרשת מקץ – שבת חנוכה

מאת הרב ישראל סמט

נר איש וביתו

אדם שנאלץ לבחור בין הדלקת נר שבת להדלקת נר חנוכה (למשל כשאין לו די שמן), באיזה נר עליו לבחור? האמורא רבא השיב שהדבר פשוט: "נר ביתו עדיף משום שלום ביתו". (שבת כג ע"ב). רש"י מפרש שהקשר בין נר שבת לשלום ביתו, מפורש בסוגיה להלן (כה ע"ב) שם דרש רבי אבהו פסוק שמופיע במגילת איכה (ג, יז) ועוסק בחורבן - "ותזנח משלום נפשי", על העדרה של הדלקת נר בשבת. אלא שיש לשאול מפני מה סברו חז"ל שהדבר העיקרי שחסר לשם שלום אחרי החורבן הוא נר שבת? בהמשך הסוגיה מתברר שערכו של נר חנוכה הוא משום 'פרסומי ניסא' – פרסום הנס. הסוגיה לא פירשה מניין ידע רבא ש'שלום ביתו' עדיף על 'פרסומי ניסא'? האם לא עדיף פעם אחת לבטל מצוות נר שבת, כדי לפרסם את הנס?

נתבונן בשם בו בחר רבא לכנות את נר השבת: נר ביתו. זה המקום היחיד בשי"ס בו מכונה נר שבת בכינוי זה. מסתבר שהבחירה לכנות את נר השבת 'נר ביתו' בסוגיה העוסקת בחנוכה, באה לרמוז לקשר שבין הדלקת נר שבת, לבין נר חנוכה שההגדרה היסודית שלו באותה סוגיה היא: תנו רבנן: מצות חנוכה נר איש וביתו. והמהדרין - נר לכל אחד ואחד. (שבת כא ע"ב). החיוב המוטל על 'איש וביתו' קושר את בני הבית זה לזה. כולם כאחד חייבים אך די בנר אחד להוציא את כולם. המהדרין אינם מסתפקים בנר אחד, ומדליקים עבור כל אחד מבני הבית נר. הדלקת נר עבור כל אחד, מבטאת גם מימד אינדיבידואלי שקיים בכל אחד מבני הבית. אין הוא רק כלול באור הכללי של הבית, ועליו להדליק בעצמו.

אלא שבאורות שעומדים בפני עצמם ישנו סיכון. כל אחד עלול להוביל לכיוון אחר ועלול להתפתח סכסוך בין אחים. בסוגיית חנוכה בתלמוד הבבלי, רמזים רבים למעשה יוסף ואחיו. רמזים אלה 'נשתלו' בסוגיה לא רק כי חג החנוכה סמוך לזמן בו נקראות הפרשות העוסקות במעשי יוסף, אלא כהסתייגות עקרונית מריב בין אחים.

הזכרת השלום בסוגיית חנוכה באה לרמוז לסופו של בית המקדש, שחרב בגלל המחלוקת. זה היסוד לדרשת רבי אבהו "ותזנח משלום נפשי - זו הדלקת נר בשבת." חסרונו של נר שבת מבטא את המצב בו העם נתון במחלוקת ומריבה. נבאר מעט מדוע נר שבת הוא יסוד השלום. האור מאפשר לנו לראות את הסביבה: "במקום שאין נר אין שלום, שהולך ונכשל והולך באפילה." (רש"י שבת כה ע"ב ד"ה הדלקת). לפי פירוש זה ה'שלום' הוא האפשרות של בני האדם לא להגוף, להשמר מנזק. אך כמדומה שבהקשר של 'שלום ביתו' ניתן לפרש שהנר מסייע לבני האדם לראות זה את זה. למלה 'לראות' בהקשר זה, יכולה להיות משמעות ממשית - לראות ממש, אך גם משמעות אנושית: לראות זה את ליבו של זה, זה את דרכו ומחשבותיו של זה.

צירוף חלקי הסוגיה בא להורות שאמנם המצוה מהודרת יותר באופן בו מובלט אורו של כל אחד, אך רק כשיש שלום וכל אחד מהם 'רואה' את חברו. כשאין שלום בבית (הפרטי והכללי) הבית עלול להחרב. הקביעה של רבא שיש להעדיף נר שבת משום שלום בית, אינה משום שערך השלום עולה על ערך פרסום הנס. אלא משום ש'שלום הבית' עומד ביסוד פרסום הנס והוא תנאי לו.